

Aanvraag Ontheffing Stortverbod

– Gebroeders de Boer, Lottum

Voor het op de bodem brengen van bokashi

Aanvrager: (zie Bijlage 1)

Loonbedrijf Gebroeders de Boer
Zandterweg 26,
5973 RC Lottum
M:
E: info@gebrdeboer.nl

Andere betrokken partijen (zie Bijlage 1):
Staatsbosbeheer (SBB, opdrachtgever)
Provinos (adviseur/procesbegeleider)
Circulair Terreinbeheer (CT) Kennisprogramma

Verzoek: Wij verzoeken om ontheffing van artikel 10.63 lid 2 van de Wet milieubeheer voor het storten van afvalstoffen. Het verzoek wordt ingediend voor het aanbrengen van gefermenteerde organische reststroom (bokashi) op de bodem. De toepassing vindt plaats op basis van hetgeen beschreven in deze aanvraag, inclusief de bijlagen.

Locatie: (zie ook bijlage 2)
Kadastraal-nummer van het perceel van bokashi hoop: GBV00-H-750
Percelen van toepassing: GBV00-H-1158 en 783 (ruim 3 ha)

Situatie: Er wordt bokashi gemaakt op bovenstaande locatie in zomer/najaar van 2023. Het gaat om een totale hoeveelheid van ±250-400 ton, gemaakt van maaisel uit terreinen van SBB in de directe omgeving. De hoeveelheid is afgestemd op de hoeveelheid maaisel die jaarlijks bij het beheer vrijkomt en als bodemverbeteraar wordt ingezet (±5 hectare).

De ontvangende percelen zijn overwegend zandgrond en in totaal ruim 5 hectare in omvang. Daarop zal later in het seizoen van 2023 de bokashi worden uitgereden op de akker. Zo kan het bodemleven maximaal profiteren van de organische stof in de periode daarop volgend. Naar goed landbouwkundig gebruik wordt er ongeveer 20 tot 25 ton bokashi per hectare over de akker verspreid. Het is voorzien om binnen het gebruik van het perceel elk jaar eenzelfde hoeveelheid bokashi te maken en toe te passen binnen de pilot van CT&WUR (zie hieronder). Een strook blijft onbehandeld voor monitoring doeleinden, ten einde het effect van deze toepassing te kunnen volgen en meten. Voor het opzetten van de bokashihopen is separaat een melding gedaan bij de Gemeente Horst-aan-de-Maas (AIM melding), voorzien van alle daarbij behorende informatie en documentatie. De nog op te zetten bokashi wordt daarna in de opvolgende seizoenen toegepast. Voor de daarbij behorende ontheffing zal aanvullende informatie over hoeveelheden en toepassing worden aangeleverd, in aanvulling op deze ontheffing aanvraag.

Pilot WUR/CT: Eind 2020 is een onderzoek gestart door Wageningen Environmental Research, in samenwerking met het Centrum voor Bodemecologie (NIOO-KNAW en WUR). De kennisvragen die hierin worden beantwoord zijn opgesteld in overleg met de ministeries van I&W en LNV. Het doel van dit wetenschappelijk onderzoek is om de resultaten te gebruiken ook voor toekomstige aanpassingen van de Wet Milieubeheer en de Meststoffenwet.

Verschillende initiatiefnemers werken binnen het programma van Circulair Terreinbeheer Kennisprogramma samen om uitvoering te geven aan dit onderzoek en kennis en ervaringen op te doen. Vereisten voor deelname van een pilotproject aan het CT Kennisprogramma op basis van eigen kwaliteitscriteria en – borging zijn:

- De CT Checklist Zorgplicht Maaisel en Blad is ingevuld;
- De toepassing van het product in de pilot wordt 2021 minimaal 3 jaar op hetzelfde perceel of in dezelfde plantvakken gecontinueerd;
- Een deel van het perceel wordt onbehandeld gelaten, dit deel dient elk jaar hetzelfde te zijn;
- Er wordt een digitaal logboek met foto's bijgehouden (het programma CT zorgt in overleg met de WUR voor een instructie hiervoor);
- Het pilotproject is aangemeld bij de bevoegd gezagen voor productie en toepassing van de bokashi;
- Er is aan het gebruikte maaisel of blad geen (al dan niet bewerkte) dierlijke dan wel kunstmest, zuiveringsslib of andere additieven (niet zijnde additieven die bij de productie van bokashi of compost essentieel zijn of in het protocol voor productie staan) toegevoegd, die de nutriëntengehaltes beïnvloeden.

De Gebroeders de Boer nemen binnen het samenwerkingsverband van Staatsbosbeheer, Waterschap, Gemeenten, aannemers, boeren en procesbegeleider deel aan de pilot van het Kennisprogramma “Zorgplicht maaisel & blad” dat wordt uitgevoerd door het platform Circulair Terreinbeheer in samenwerking met Wageningen Universiteit & Research (WUR). Dit vindt plaats onder begeleiding van Provinos. Deelname aan het Circulair Terreinbeheer Kennisprogramma heeft een aantal voordelen. Enerzijds waarborgt het dat de pilot bijdraagt aan de wetenschappelijke kennis rondom het gebruiken van maaisel en blad voor groenbeheer en landbouw. Dit kan op termijn leiden tot een beleidswijziging waardoor deze het gebruik van maaisel en blad makkelijker dan nu hergebruikt kan worden. Anderzijds kunnen door deelname kennis en ideeën opgedaan worden om het eigen onderzoek of de eigen praktijk te verbeteren. Ook is het mogelijk om eerder opgedane ervaring te delen en op die manier bij te dragen aan de methodiek en analyse. Deze pilot is gestart met het invullen van een speciaal voor dit doeleinde opgestelde checklist. RUDZL (Joep Werkhoven) was daar ook bij aanwezig. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat deze pilot gedurende een aantal (3 à 4) seizoenen plaatsvindt. De ingevulde checklist CT/WUR is bijgevoegd in Bijlage 3.

Doelstelling / verwacht effect: Op de bodems in zuidoost Nederland is het verhogen van de organische stof voorraad uitermate belangrijk voor erosiebestrijding en een zo efficiënt mogelijke agrarische bedrijfsvoering. Op steeds meer plekken in Nederland wordt er door verschillende partijen gewerkt aan goed bodembeheer. Het verhogen van het gehalte organische stof (OS) is daarbij een cruciale stap. Deze verhoging dient vele doelen en kan op meerdere manieren plaatsvinden:

- niet-kerende grondbewerking
- ondiep ploegen
- wisselteelt/gewasrotatie
- niet scheuren van grasland
- achterlaten van gewasresten
- gebruik van groenbemesters
- jaarrond bodembedekking
- gebruik van organische mest

Ook de aanvoer van organische materiaal (groenstromen) van buiten het perceel of het bedrijf kan hieraan een bijdrage leveren. Als dat gebeurt met materiaal uit de directe omgeving wordt dat de kleine kringloop genoemd. Om het aangevoerde organische

materiaal op een goede manier op of in de bodem te brengen dient het eerst bewerkt te worden voordat we kunnen spreken van een “goede landbouwpraktijk”. Het fermenteren van organisch materiaal als bewerking heeft daarbij veel voordelen, zowel in het verwerkingsproces als in de bodem. Naast meer bodemleven en een hogere vruchtbaarheid zorgt meer organische stof er onder andere voor dat de grond beter water kan vasthouden en nutriënten beter kan binden. Het langer en meer vasthouden van water is noodzakelijk als bijdrage om effecten van klimaatverandering op te vangen, zowel bij een tekort als bij een overschot. Op lössgronden is deze opbouw van OS extra belangrijk om deze bodems geschikt te houden voor landbouwkundig gebruik en onze voedselproductie.

Het in de directe omgeving verwerken tot bokashi van vrijgekomen groenresten (blad of maaisel) is een belangrijke stap richting de kringlooplandbouw. Bokashi draagt bij aan het verhogen van de bodem organische stof en daarmee aan een gezondere leefomgeving, waardoor minder gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen mogelijk is. Er wordt daarmee ook meer stikstof in de kringloop behouden, waarmee een bijdrage geleverd wordt aan de oplossing van de huidige stikstofproblematiek. Meer OS in de bodem heeft daarnaast een gunstig effect op de biodiversiteit. Dit begint onder de grond met meer bodemleven. Bovendien wordt er met de organische stof veel koolstof in de bodem vastgelegd. Recentelijk bracht de commissie Remkes het rapport uit “Niet alles kan overal” met daarin nieuwe stikstofrichtlijnen. Bokashi, bodembeheer en het bovengenoemde verdienmodel geven hier invulling aan.

Procedure en werkmethode: De bokashi wordt op een zorgvuldige manier gemaakt en toegepast, geheel conform hetgeen beschreven in de Checklist bij de pilot (zie bijlage 3). Belangrijke aspecten daarbij zijn het gehanteerde recept en inkuilmethode, naast de analyses die worden gedaan door Eurofins. Daarmee wordt gemonitord op niet zichtbare verontreinigingen. De afwezigheid van zichtbare verontreinigingen (vooral zwerfvuil) zijn geborgd door vooraf en tijdens het werk hierop te controleren, samen met de ontvanger van het maaisel. Ook dit staat uitgebreid beschreven in de Checklist (bijlage 3). Door de toegepaste werkmethode en het afdekken van de hoop na inkuilen is er geen hinder voor de omgeving en vrijwel geen uitspoeling naar de ondergrond of vervluchtiging van stoffen naar de atmosfeer. De beoordeling van de bokashi bij opening van de hoop is een belangrijk moment om vast te stellen dat er (vrijwel) geen geur is, naast het vochtgehalte, de brosheid (“kort”) en de kleur. Goede bokashi ruikt niet of nauwelijks en is wat dat betreft in het geheel geen belasting voor de omgeving, noch tijdens het opzetten, noch tijdens de toepassing.

Fermentatie is een gesloten systeem zonder verliezen. Naast de kwaliteitsbeoordeling vooraf vindt er achteraf dus ook een beoordeling plaats d.m.v. monsternamen en analyse door Eurofins. Samen met het Logboek (zoals opgesteld door CT) worden de meetgegevens beschikbaar gesteld voor verder onderzoek en ontwikkeling van beleid en regelgeving met betrekking tot de toepassing van organische reststromen. In het logboek wordt ook de locatie vastgelegd waar het maaisel vandaan komt en in welke hoeveelheden.

Procesbegeleiding: Philippe van der Grinten van Provinos is als ervaringsdeskundige betrokken bij alle stappen zoals boven beschreven. Hij wordt als vakbekwaam expert ingezet bij beoordeling van geschiktheid van maaisel, het opzetten van de bokashi en monitoring van alle bovengenoemde parameters en activiteiten (logboek). Daarbij is er intensief contact met alle betrokken partijen. Er zijn ongeveer 10-15 contact momenten tussen de Procesbegeleider en de aannemer/ontvanger gedurende het gehele proces. Dat varieert van telefonisch/app contact tot veldbezoek aan terrein, tussendepots, ontvangmomenten en opzetten bokashi, openen bokashi en beoordeling en de analyse van resultaten. Daarnaast is er sprake van nazorg tijdens het uitrijden en de beoordeling van het effect van bokashi op de bodem en de teelt.

Toetsingskader: Hierboven staat beschreven hoe bokashi een rol kan spelen in de verbetering van bodembeheer en welke nuttige toepassing er mogelijk is door het maken van bokashi (fermenteren) van groenstromen. Hiervoor is voorlopig echter nog een provinciale ontheffing nodig. Het uitrijden van bokashi wordt op dit moment juridisch namelijk gezien als het storten van afvalstoffen buiten inrichtingen, omdat bokashi (nog) niet op de lijst van erkende meststoffen voorkomt. De Wet milieubeheer verbiedt dit, maar geeft aan provincies de mogelijkheid om ontheffing te verlenen van het stortverbod buiten inrichtingen. De bodem zal niet worden bedreigd en het storten van bokashi is eigenlijk juist doelmatig op grond van het Nederlandse Afvalstoffenbeleid dat in LAP3 staat (www.lap3.nl). Nu feitelijk een toekomstig erkende bodemverbeteraar/meststof wordt ingezet is er geen sprake van storten maar van een nuttige toepassing. De minimum standaard zoals die nu in het LAP3 staat vermeld, i.e. compostering van groenstromen, is een minder effectieve verwerking dan bokashi v.w.b. de CO₂-footprint. Het bodem verbeterende effect zal in de onderhavige proef worden gemonitord, zijnde een van de uitgangspunten van de WUR-pilot. Het is nadrukkelijk de bedoeling om op dezelfde manier en onder dezelfde voorwaarden, de komende 3 à 4 jaren bij de Gebroeders de Boer een hoop bokashi op te zetten. Die zal dan in het seizoen binnen het teeltplan uitgereden worden. De oorsprong van het materiaal is zeer waarschijnlijk hetzelfde en de hoeveelheden, met de daarbij behorende analyse van Eurofins kunnen dan overlegd worden om deze ontheffing daarmee per seizoen te bekrachtigen. De bovenvermelde gegevens worden bovendien vastgelegd in database en/of logboek.

Bijlagen

Bijlage 1 Aanvragers en betrokken partners

Aanvrager:

Loonbedrijf Gebroeders de Boer
Zandterweg 26,
5973 RC Lottum

E: info@gebrdeboer.nl

Andere betrokken partijen:

Staatsbosbeheer (SBB)

Beheerseenheid Noord-Limburg
E: n

Circulair Terreinbeheer

E: info@circulairterreinbeheer.nl

Provinos

E: info@provinos.nl

Bijlage 2 Kaartje van percelen in Lottum

Bokashi hoop: GBV00-H-750

Perceel van toepassing: GBV00-H-1158 en 783 (ruim 3 ha)

Bijlage 3 Ingevulde Checklist Circulair Terreinbeheer (Pilot WUR/CT) Noord-Limburg

Zie PDF-document

Bijlage 4 Factsheet Bokashi 1.0 2020

Zie PDF-document